

Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 28.09.1984, sp. zn. 3 Cz 62/84, ECLI:CZ:NS:1984:3.CZ.62.1984.1

Číslo: 41/1986

Právní věta: Skutočnost, že výkon některých prac spojených s udržiavaním domácnosti bol odmeňovaný ako poskytovanie opatrovateľskej služby porúčiteľovi, sama osebe nemusí u osoby, ktorá túto odmenu poberala, vylučovať vznik jej dedičského nároku na dedičstvo po porúčiteľovi v zmysle ustanovení § 474 ods. 1 a § 475 O. z., ak sú zároveň splnené zákonné predpoklady dedenia podľa niektorého z týchto ustanovení.

Soud: Nejvyšší soud SSR

Datum rozhodnutí: 28.09.1984

Spisová značka: 3 Cz 62/84

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dědění, Služby

Předpisy: 40/1964 Sb. § 132

§ 222

§ 474

§ 475

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 41/1986 b. rozh.

Skutočnost, že výkon některých prac spojených s udržiavaním domácnosti bol odmeňovaný ako poskytovanie opatrovateľskej služby porúčiteľovi, sama osebe nemusí u osoby, ktorá túto odmenu poberala, vylučovať vznik jej dedičského nároku na dedičstvo po porúčiteľovi v zmysle ustanovení § 474 ods. 1 a § 475 O. z., ak sú zároveň splnené zákonné predpoklady dedenia podľa niektorého z týchto ustanovení.

(Rozsudok Najvyššieho súdu SSR z 28. 9. 1984, [3 Cz 62/84](#))

Poručitel J. K. zomrel 12. 12. 1982 bez zanechania závetu. Bol vdovec, nemal deti a ani jeho rodičia sa jeho smrti nedožili. Podľa zápisnice o predbežnom vyšetrení mala byť dedičkou po porúčiteľovi Z. B., nevlastná dcéra porúčiteľa. Štátne notárstvo však po zistení, že rok a pol pred smrťou porúčiteľa poberala z dôvodu výkonu opatrovateľskej služby v prospech porúčiteľa sumu 530,- Kčs mesačne, s ňou ako s dedičkou ďalej nekonalo.

Vzhľadom na to, že poručiteľ iných zákonných dedičov nezanechal, pripadlo dedičstvo (pozostávajúce z polovice domu a dvora o výmere 737 m² a z poľnohospodárskej pôdy v M., združenej do užívania socialistickej organizácie podľa rozhodnutia štátneho notárstva v Galante štátu.

Najvyšší súd SSR rozhodol o sťažnosti pre porušenie zákona, ktorú podal generálny prokurátor SSR, tak, že týmto rozhodnutím štátneho notárstva, ktoré sa stalo právoplatné, bol porušený zákon.

Z odôvodnenie:

Dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa. Dedí sa zo zákona, zo závetu alebo z oboch týchto dôvodov. Ak nenadobudne dedičstvo dedič zo závetu, nastupujú miesto neho dediča zo zákona (§ 460 a § 461 ods. 1, 2 O. z).

Dedičia zo zákona sú rozdelení do troch dedičských skupín. Dôvodom dedenia zo zákona v zmysle týchto skupín nemusí byť vždy len príbuzenský vzťah (deti, rodičia a súrodenci) alebo manželský vzťah. V zmysle ustanovení § 474 ods. 1 a 475 O. z. dedia v druhej a aj v tretej skupine dedičov aj tí, ktorí žili s poručiteľom najmenej po dobu jedného roka pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti a ktorí sa z toho dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázaní výživou na poručiteľa. Príbuzenský vzťah medzi poručiteľom a takýmto dedičom sa nevyžaduje.

Pojem domácnosti vyplýva z ustanovenia § 115 O. z. 1) V zmysle tohoto ustanovenia ju tvoria občania, ktorí spolu trvale žijú a spoločne uhrádzajú náklady na svoje potreby. Iba samo spolužitie osoby v domácnosti poručiteľa, t. j. bývanie v spoločnom byte, však ešte samo osebe nezakladá dedičský nárok takejto osoby v zmysle ustanovenia § 474 ods. 1 O. z., prípadne takejto osoby v zmysle ustanovenia § 475 O. z.; predpokladá sa skutočné a trvalé spolužitie dvoch alebo viacerých ľudí tak, ako by boli členmi rodiny, teda ľudí, ktorí nemajú inú domácnosť. Okrem presne určenej minimálnej dĺžky trvania tohto vzťahu, t. j. najmenej po dobu jedného roka pred smrťou poručiteľa, je potrebné, aby súčasne bola splnená aspoň jedna z ďalších dvoch podmienok - starostlivosť o spoločnú domácnosť z tohto dôvodu, alebo odkázanosť výživou na poručiteľa. Starostlivosť o spoločnú domácnosť predpokladá, že spolužijúca osoba svojou osobnou činnosťou, finančne, či akýmkoľvek iným spôsobom bude prispievať na udržanie tejto domácnosti, teda že jej udržanie je motívom tejto jej činnosti. Pritom pri spoločnej domácnosti v zmysle ustanovenia § 115 O.z. sa spravidla vyžaduje spoločné bývanie. Ak sa táto osoba takto o domácnosť nestarala, môže dediť zo zákona podľa druhej, poťažne tretej dedičskej skupiny iba ak spĺňa je druhú týmito ustanoveniami určenú alternatívnu podmienku, že totiž bola odkázaná výživou na poručiteľa. Len dočasná príbuzenská alebo občianska výpomoc pri obstarávaní domácnosti za situácie, keď osoba, ktorá sa starala o poručiteľa (osamelého a nevládneho), nežila s ním v spoločnej domácnosti, pre vznik dedičského nároku v zmysle ustanovenia § 474 ods. 1 O. z., prípadne § 475 O. z. nestačí.

Opatrovateľská služba je jednou z foriem sociálnej starostlivosti, prostredníctvom ktorej zabezpečuje štát pomoc občanom, ktorí sa dostali do nepriaznivých životných pomerov a nemôžu ich prekonať bez pomoci spoločnosti. Poskytujú ju okresné národné výbory občanom ťažko postihnutým na zdraví a starým občanom, ktorí nie sú schopní sami si obstaráť nevyhnutné práce v domácnosti alebo ktorí pre nepriaznivý zdravotný stav potrebujú ošetrovanie inou osobou, pokiaľ im potrebnú starostlivosť nemôžu poskytnúť rodinní príslušníci, ktorí s nimi žijú v spoločnej domácnosti (manželka, manžel, deti, rodičia, prarodičia, svokor, svokra, sestra alebo dcéra, ktorá ovdovenému alebo rozvedenému dôchodcovi vedie domácnosť, družka, druh; porov. § 80 zákona č. 121/1975 Zb. o sociálnom zabezpečení, § 32 ods. 1 vyhlášky č. 134/1975 Zb. /2/ a § 27 ods. 3 vyhlášky č. 128/1975 Zb.). Ak postupujú odkázanému občanovi pomoc a ošetrovanie jeho manžel (manželka), rodičia, syn, dcéra, svokrovci, zať či nevesta, nemožno túto starostlivosť považovať za opatrovateľskú službu. Za opatrovateľskú službu sa nepovažuje ani pomoc a ošetrovanie, ktoré na nich odkázanému občanovi poskytujú iní príbuzní alebo občania, ak žijú s opatrovaným v spoločnej domácnosti (čl. 27 ods. 1

úpravy Ministerstva práce a sociálnych vecí Slovenskej socialistickej republiky zo 16. 3. 1981 č. 21-1740/81, ktorej vydanie bolo oznámené v čiastke č. 15/1981 Zb.).

Z uvedeného vyplýva, že poskytovanie opatrovateľskej služby nepredpokladá spolužitie odkázaného občana s jeho opatrovatelkou v spoločnosti domácnosti a ani existenciu bližšieho vzťahu medzi nimi, obdobného vzťahu rodinného príslušníka. Opatrovateľka vykonáva túto službu z poverenia okresného národného výboru a čo do jej výkonu je iba s týmto národným výborom v právnom pomere. Za túto činnosť dostáva aj odmenu, o ktorej rozhoduje odbor sociálnych vecí ONV.

S prihliadnutím na uvedený charakter vzťahov vznikajúcich pri poskytovaní opatrovateľskej služby možno predpokladať, že osoba vykonávajúca túto službu môže iba s malou pravdepodobnosťou splniť podmienky pre nadobudnutie dedičstva po opatrovanom v zmysle ustanovení § 474 ods. 1 a § 475 O. z. Napriek tomu však (samozrejme v podmienkach spolužitia s odkázaným občanom v spoločnej domácnosti a za splnenia aj ostatných podmienok v týchto ustanoveniach uvedených) sama skutočnosť, že výkon prác s udržiavaním domácnosti je hodnotený a prípadne aj odmeňovaný ako poskytovanie opatrovateľskej služby, nemusí bez ďalšieho jednoznačne vylučovať vznik dedičského nároku z dôvodu spolužijúcej osoby v zmysle ustanovení § 474 ods. 1 a § 475 O. z. Preto bez podrobnejšieho objasnenia týchto prác nemožno len preto, že spolužijúcej osobe je vyplácaná odmena za poskytovanie opatrovateľskej služby, vylúčiť možnosť vzniku jej dedičského nároku v zmysle uvedených ustanovení. Odhliadnuc od možnosti mylného hodnotenia vzťahov jestvujúcich v čase rozhodovania príslušného okresného národného výboru o opatrovateľskej službe, môžu sa pomery, ktoré boli v čase počiatku poskytovania opatrovateľskej služby, aj zmeniť a vzťah odkázaným občanom a jeho opatrovatelkou môže nadobudnúť kvalitatívne iný charakter, odôvodňujúci vznik dedičského nároku po opatrovanom v zmysle uvedených ustanovení.

Štátne notárstvo však dôsledne nepostupovalo podľa uvedených ustanovení a pri rozhodovaní neprihliadlo na uvedené možnosti. Bez zistenia rozhodujúcich skutočností čo do vzťahu medzi porúčiteľom a Z. B. vylúčilo možnosť jej dedičského nároku z dôvodu spolužijúcej osoby v zmysle ustanovenia § 475 O. z. len v dôsledku toho, že jej činnosť v domácnosti porúčiteľa ONV hodnotil ako výkon opatrovateľskej služby a vyplácal jej za tento výkon aj príslušnú odmenu. Nezistovalo, z akého dôvodu Z. B. dostáva opatrovateľský príspevok, prípadne odmenu od ONV, čo všetko sa od nej na tomto základe vyžadovalo, akú mala prípadne s ONV zmluvu a odkedy, aká bola náplň tejto zmluvy, odkedy príspevok dostáva, či aj predtým, ako jej bol vyplácaný, žila s porúčiteľom v spoločnej domácnosti so splnením všetkých predpokladov, ako sú uvedené, teda nielen predpokladu spoločnej adresy alebo prípadne aj bývania v jednom byte, či poskytovala pomoc porúčiteľovi len z dôvodu a v rozsahu, aký predpokladá opatrovateľská zmluva, alebo aj z iného dôvodu a v inom rozsahu, či prípadne poskytovala opatrovateľskú službu aj iným občanom a na akom základe, či tak získavala prevažný zdroj príjmov a podobne.

Z uvedeného vyplýva, že štátne notárstvo rozhodovalo vo veci na základe nedostatočne zisteného skutočného stavu veci. Porušilo preto zákon v ustanoveniach § 4 ods. 1, § 28 a § 29 Not. por. v súvislosti s ustanovením § 475 O. z.

1) Porov. k tomu napr. aj rozhodnutia uverejnené pod č. 34/1960 a č. 12/1968 Zbierky rozhodnutí sa oznámení súdov ČSSR.

2) v ČSR vyhlášky č. 130/1975 Zb.